

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK füzetek

az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa

IX. évfolyam 96. szám
2005. február

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék,,”
(Vörösmarty Mihály)

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor - hívtatán és hívtatlanul - mindenkit szeretettel vár a
Budapest V. Semmelweis utca 1-3. I. emeleti zeneterembe

Részletek Narekaci Szent Gergely imájából

...,Urunk és megbékítónk..."

„...Lelke az Atyának! Itt vagyunk a Te félelmetes jelenlétedben, kérünk Téged feléd tárva karjainkat, nyögdecselve és jajgatva..."

Istenfélelem! Ismerjük a szót, talán nem is tudjuk igazán megfogalmazni, mit is jelent. Jelenlét! Isten előtt vagyunk, érezzük, hogy Ő hatalmasabb nálunk. A Szent is átélhette ezt sokszor, mit még fokozott a kolostori magány. Mégis, kérjük Istent, a régi imaformával, ahogyan a szertartásokban ma is él, meg találunk rá példát számtalan szent életéből, s buzgóbbak, főként magányukban, ma is gyakorolják: feltartott, kitért karral (a tenyér kérően ég felé fordítva). Ősi tapasztalat, hogy sokszor nem is tudunk mondatokat formálni, s csupán sóhajtani tudunk. Így állunk emberségünkben Isten előtt!

Dr. Sasvári László

* * *

Lapunk az interneten: www.magy-orm.axelero.hu honlapon.
Elektronikus levélcímünk (E-mail): magyar.ormeny@axelero.hu

* * *

Trianonra emlékeztünk

A decemberi csúfos szavazási eredmény döbbsentett rá, milyen keveset tud a ma élő ember Trianonról. Nemcsak azért, mert nem tanították az iskolában, hanem sokan azért, mert még mindig nem merik a kérdéseiket föltenni, sokan még mindig nem mernek válaszolni, sokan még mindig nem mernek gondolkodni. Hogyan lehetséges, hogy egy nemzetet kollektív bűnösnek nevezzenek és büntessenek. Mi az oka annak, hogy még 84 év után sem lehet ezeket a kérdéseket feltenni sem itthon, sem az Európai Unióban?

Válaszul a fel nem tett kérdésekre *Koltay Gábor Trianon* c. dokumentum filmjének levetítését választottuk. A Fővárosi Örmény Klub zsúfolásig megtelt a hiteles válaszokra éhes emberekkel, január 20-án. A döbbsenet némasága szinte fájt a vetítés alatt. S a kisírt szemek a vetítés után. Hiszen majd mindegyik magyarörmény családot szétszakított a Trianoni Békediktátum, s tette tönkre családjaink életét, máig kiható hatással. A dokumentumfilm 14 részes változatának vetítését február 8-án, kedden du. 17 órától - ezt követően minden hét keddjén ugyanebben az időben - kezdi meg a Fővárosi Örmény Klub filmklubja, az V. ker. Akadémia u. 1.4. emelet 430 ajtószám alatti klubteremben (Fővárosi Örmény Önkormányzat). *Háziaszony: Keve Mária.*

Koltay Gábor: Trianon
Dokumentumfilm
Korona film 2004

„Az 1939-45-ös II. világháborút követő 60 esztendő óta Koltay Gábor alkotása az első mozifilm, amely Trianonnal, annak következményeivel és máig tartó hatásával foglalkozik. 1920. június 4-én délután fél 5-kor az 1914-1918-as I. világháborút lezáró Párizs melletti, Versailles-i békerendszer részeként a kis-Trianon elnevezésű palotában írták alá a Magyarország jelentős megcsonkítását eredményező, trianoni „békeszerződést”. Elvették az ország területének 72 százalékát, 232 804 négyzetkilométert. Elszakították lakosságának 64 százalékát, 13 287 241 lakost. A XX. században ránk zúduló csapások sorát a Versaillesi-trianoni békediktátumtól szoktuk számítani. A két világháború között a magyar társadalom a békes revízióban reménykedett, amelynek érdekében sokoldalú kulturális-szellemi fejlődés következett be. A II. világháborút követően, 1947-ben Párizsban a nagyhatalmak újra megerősítették a trianoni döntéseket. A XXI. század elején vajon miért nem lehet a több mint nyolcvan éve tartó trianoni folyamat tényeit a valóságnak megfelelően feltárni és a magyar közvélemény, valamint a világ tudomására hozni? Milyen lehetősége van egy kis országnak arra, hogy a trianoni és párizsi döntéseket szentesítő nagyhatalmak által meghatározott mai globális világ és európai egységesülési tendenciák közepette érdekeit érvényesítse és gondoskodjon a világban szétszóródott magyarságról, valamint korszerű válaszokat fogalmazzon meg a trianoni trauma XXI. századi kezelésére?

Koltay Gábor dokumentumfilmjében jeles, tudós emberekkel és közéleti személyiségekkel, így Csurka Istvánnal, Duray Miklóssal, Fejtő Ferencsel, Glatz Ferencsel, Nemeskürty Istvánnal, Pozsgay Imrével, Raffay Ernővel és Tökés Lászlóval beszélget, valamint költők, írók gondolatainak segítségével az érzelmekre is ható módon megrázó erővel és szokatlan őszinteségével szenvedélyesen hangsúlyozza, hogy a trianoni folyamatról minden körülmények között beszélni kell.”

* * *

Wass Albert

Nincs mit félnünk ellenségeinktől, hiszen azok legfeljebb csak megölhetnek. Barátainktól sincs mit féljünk, azok mindössze megcsalhatnak. De rettegnünk kell a közömbösök tömegétől, mert azok juttatták ide a világot, ahol ma van.

Józan magyar szemmel

(A füzetben megjelenő Wass Albert idézetek Az Igazlátó, Aforizmák és bölcsességek című könyvben található)

* * *

Kátainé Szilvay Ingrid

Az örmény zene évszázadai

I. rész

A Fővárosi Örmény Klub novemberi műsora oly módon próbált betekintést nyújtani az örmény muzsika évszázadaiba, mint egy sötét tárlók végeláthatatlan során végigmenő kíváncsi, zseblámpával a kezében. Itt-ott rávilágítva egy-egy kiállított tárgyra, mégis a teljességre törekedve. Egy ősi kultúra ma is élő hagyományainak mozaikjaiból állt össze a november 18-i klubműsor. Gevorg Dabagian duduk művész azt a keserű, fájdalommal teli, gyönyörűsége, számunkra mégis oly érthető zenét szólaltatta meg hangszerén felvételtől, mely az örmény zene sajátja. Ez volt a nyitó szám.

Az örménység történelme - hasonlóan a magyarhoz - szakadatlan harcok sora a fennmaradásért. Sokszor heverték romokban az ősi szentélyek, a nép számtalanszor kényszerült elhagyni hazáját, mégis, akár a legendabéli fönixmadár, újból és újból feltámadt ez az ősi kultúra, megfoghatatlan bájjal telten szólalt meg újra a zene és a költészet, új színekkel telten sziporkázott újra a festészet, és folytathatták munkájukat a bölcsek és tudósok, újjáépítve a leromboltat, szó szerint összegyűjtve a nép történelmének lapjait.

A hősi eposz, a magasztos építészet, a finom miniatűrök mellett olyan zene fejezte ki e sokat szenvedett nép lelki történéseit, mely szellemi és érzelmi tartalmánál fogva karakteresen egyedül képvisel.

A népzeneben három fő vonulatot alkot a paraszti zene, a guszánasug művészet, valamint a városi dal. Rengeteg műfajt és formát vonultatott fel e nép géniusza: munkadalok, szertartásdalok, siratók, lírai dalok, epikus-, történeti-, tréfás-szatirikus dalok, bölcsődalok, vándordalok (u. n. ántuni), táncdalok.

A zenével összhangban és párhuzamosan fejlődött a nemzeti táncművészet. Nagy kifejezőerővel bírnak a bájos és kecses női táncok, a hősiesen szilaj férfitáncok, a különféle körtáncok. Már a kora középkorból

maradtak írásos nyomai az együttzenélésnek, s az akkori zenekarok nagy változatosságot mutatnak a különféle hangszerek terén. Az előadásban itt a Shogaken Folk Group előadásában hangzott el egy férfitánc, melyben az éles hangú zurna, a mi töröksípunk rokona vitte a prímét. Az együttes 1991-ben alakult Gevorg Dabagian művészeti vezető szervezésében. Majd a kéthúrú térdhegedű, a raháb szólalt meg, egy női táncot kísérve. A Sasun Folk Group 1988-tól datálja működését, Andranik Manukjan vezetésével. Az ő előadásukban egy magyar fülnek is meglepően ismerős népdalfeldolgozás csendült föl, egy katonadal, melyben a hajdúkról van szó.

A vipaszánok és guszánok, Armenia énekmondói, az asugok - versek és dalok létreálmódói és előadói széles skálán mozogtak: a humorostól a tragikusig, az emberi sorsról való elmélkedéstől a harcra való buzdításig - az elnyomás időszakában sokszor ők voltak az egyetlenek, akik a nemzeti öntudat lángját nem engedték kihunyni. Ezredévek alatt csiszolt mondanivaló és kikristályosodott stílus - ez az, ami az örökkévalóság és örök frissesség érzetét kelti ma is. Grigor Danieljan Sarakan együttese (1981) középkori asug - zenét ad elő. Narekaci, Snorhali, Szajat-Nova költeményeivel népszerűsítik az örmény zenét világhírű turnéikon. A klub hallgatósága Meszrop Mastoc, a mai napig is használt örmény ábécé kora-középkori megalkotójának egy himnuszában gyönyörködhetett, majd egy „Szerelmem olyan, mint a korall” kezdetű dalban.

A szakrális zene - Armenia egyházi zenéje - a legősibb elemeket tartalmazó hagyományokat őrzi. A sarakanak, handzok, avetiszek, tagok, megedik egy sajátos világot képviselnek. A középkorban egy máig csak részben megfejtett kottairásrendszer alakult ki, az u. n. Hazgirk notáció. Isabel Bayrakdarian, ma élő kanadai énekesnő tolmácsolásában a késő középkor egyik gyöngyszemét, az örmény Stabat Mater-t hallgattuk, melynek szerzője ismeretlen. Szövege szabad fordításban így szól:

*Áll az Anya a kereszt előtt,
Szomorúan áll az Istenszülő.
Hallja Fiát a szomjúságtól epedően kiáltani,
A töviskoszorúra tekintve így szól:
Ó, szemem fénye, ó, Jézus, gyermekem,
Bárcsak én halhatnék meg helyetted!*

Mária Magdaléna éneke következett:

*Ó, kertész, mondd, hol van Jézus,
Akire oly nagyon hasonlítasz?
Ó, asszony, jer, nézd a sebeimet,
Amit Izrael fiai ütöttek!
Én vagyok az Élő!
Feltámadt Krisztus! Feltámadt Krisztus!*

Az örmény liturgiát, a Pataragot Makar Ekmaljan és Komitasz sokszólamusítják. A magyar népzenehez hasonlatosan az örmény népi muzsika is egyszólamú. A XIX -XX. sz. fordulóján, a népzene nagyszerű hagyományait alapul véve, fejlődésnek indult a professzionális zene. Ekkor Örményország két nagy birodalom vazallusaként létezett: Oroszország és az Oszmán-Török birodalom alávetettjeként. E történelmi helyzet lecsapódása nyomon követhető az örmény irodalomban és zenében. A népzene gyűjtése, rendszerezése, feldolgozása, népszerűsítése ekkor veszi kezdetét. Ezidőtájt a hazafias tartalmú dalok külön fejezetet alkotnak mind a népi, mind a professzionális zenében.

A XIX. század 60-as éveiben, Konstantinápolyban megalakulnak az első zenei társaságok, napvilágot látnak az első örmény zenei folyóiratok, hangversenyek és operaelőadások kerülnek megrendezésre. Az örményekre jellemző kultúrák közötti közvetítő szerep ekkor is megmutatkozik. Nerszeszjan az európai kottairást népszerűsíti zenei szemináriumain. Tiflisz, a mai Tbiliszi - örmény kultúrközpont.

Komitasz (Szogomon Szogomonjan), az örmény zene nagy öregje 1869-ben Kutinában (a mai Törökország), kézműves családban látja meg a napvilágot. Édesanyja a kisváros kedvelt énekesnője és dalszerzője volt. 1881-ben, amikor Bartók Béla született, Komitasz 12 éves és az ecsmiadzini egyházi szeminárium hallgatója. 1893-ban, mint végzett növendék a szemináriumi kórus vezetője, majd Tifliszben Makar Ekmaljan zeneszerző tanítványa. 1896-ban Berlinbe utazik, ahol Schmidt magánkonzervatóriumában és a berlini egyetemen tanul. A filozófia, az esztétika és a zenetörténet áll figyelme középpontjában. Három év múlva visszatér Ecsmiadzimba. Ekkortól datálódik a legaktívabb periódus az életében. Gyűjtés, komponálás, szervezés, zenei publikációk. Francia, német, svájci olasz városok várták örmény zenéről szóló előadásait. Bartókhhoz hasonlóan a környező népek zenéjével is foglalkozott. 1915-ben szemtanújává válik a

törökök vérengzéseinek, idegösszeroppanást kap a látottaktól, amiből haláláig már nem épül föl. Egy párizsi kórházban hal meg 1935-ben, ahonnan egy év múlva hazaszállítják hamvait Jerevánba. Munkássága felbecsülhetetlen. Az európai professzionális zene legértékesebb vívmányaival ötvözte az örmény népi hagyományokat. Elméleti szakemberként tudományos alapokra helyezte a zenei etnográfiaét. Egész életét az örmény népzene gyűjtésének, elemzésének, rendszerezésének, valamint feldolgozásának és népszerűsítésének szentelte. Énekesként, karvezetőként, tanárként, zenei szervezőként, publicistaként is maradandót alkotott. Több mint 4000 művet jegyzett le. Az örmény- és világköztudatban Komitasz a kultúra önzetlen szolgálatának szimbóluma, és az első örmény klasszikus zeneszerző. A hallgatóság ezután egy részletet hallott az általa többszólamúsított Patarag zenekari változatából.

(Folytatjuk)

* * *

Amberbojok figyelem!

Részlet egy levélből

Kedves Júlia, most sikerült utánanézni a kért dolgoknak. A Domus Históriában Korbuly Ignáczként szerepel.

36. **Korbuly Ignác** 1913-21.sz. 1880. okt. 13. után. Fsz. 1903.6.23. 1903 baróti káplán, 1905 somlyói káplán, 1906 Ehed, 1913 Barót, 1914-18 tábori lelkész. 1921 aposztatált és Katinkát feleségül vette, ki-menne Magyarországra, Szentszékkal ügyét rendezte. Vagyis a baróti a harminchatodik. 1913-tól 21-ig volt Baróton plébános. 1880 október 13. után született. A szentelése 1903 június 23-án volt, 1903-ban már baróti káplán, 1905-től somlyói káplán, 1906-ehedi, 1913-tól plébános Baróton, tovább már érthető. Egyebet nem tudok róla.

Ezúton is nagyon köszönöm Farkas László tisztelendő úrnak, a család nevében is, szíves közlését, és én még kiegészítem Gudenus János József segítségével.

Korbuly Domokos Albert 1770-ben született Szamosújváron, fia 1807-ben született Désen, meghalt Gyulafehérváron, 1889-ben. Tagja volt Szilágy vm. törvényhatósági bizottságának, 1848-49-es honvédkapitány. Az ő elsőszülött fia Ignác „gertyenyesi” előnevet is használta, kir. ítélőtáblai bíró volt, a gyulafehérvári Mária Kongregáció tagja, az erdélyi Szent Ferenc rend konfratere. Felesége Zulányi Laura. Kilenc gyermekük közül a harmadik Lóránt Ignác Zilahon született a levélben is jelzett időben, meghalt 1970 jun. 29-én, Pestszentlőrincen temették el. Élt 90 évet. Felesége Flachbart Katalin, aki 1890-ben született és 1942 aug. 12-én hunyt el Pestszentlőrincen. Ő volt Amberboj Katinkának a lánya, Darkó Aladárnak a féltestvére, akinek önéletírását íme folytatjuk. Olvassátok örömmel.

Bálintné Kovács Júlia, Kincses Kolozsvár

Darkó Aladár

életrajzi töredéke (anyai nagyapja örmény)

II. rész

Gyermekkor, iskolai évek

Körülbelül 5 éves koromig Darkó nagyanyám Varga utcai házában laktunk, majd pedig amikor Édesapám betegsége miatt nem tudta ellátni a hivatalát és nyugdíj nélkül kellett megválnia állásától, felosztatták a háztartást. Édesapámmal és Édesanyámmal hárman Amberboj nagyanyámhoz költöztünk, aki családfenntartó Miklós fiával lakott, a Kolozsvári (később Jókai) utcában. Nagyanyám a házat bérebe adván egy szobát bérelt és ott lakott Gyula bátyámmal. Így éltünk kb. 2 évig, amikor Édesapám állapota súlyosbodott s ekkor ötlet Darkó nagyanyámhoz vitték, de ahol 1889 januárban nehéz szenvedések után meghalt. Nem sokra tudok visszaemlékezni abból az időből mert 7-8 éves voltam. Egy alkalommal emlékszem amint a tornácon ült a karosszékben (vakon, bénán) s megkérdeztem, hogy fogjuk-e be a lovat, hogy vigyük szekerezni, s arra emlékszem még, amikor a doktor Édesanyámmal villanyozta.

Édesapám a kolozsvári unit. gimnáziumban Dénes nevű testvérevel egy időben tett érettségét. Megelőzőleg Szebenben a Terézianumban tanult, mint szegény gyermek, mert nagyanyám szegény volt és 3 fiút nevelt fel. Érettségi után beiratkozott a jogra, de nem végezte el az egyetemi tanulmányait, mialatt az egyetemre járt egy ügyvédi irodában írnokoskodott, nem tudta nagyanyám segíteni és félbe kellett hagyja

az egyetemi tanulmányait, haza kerülve később bekerült a városhoz, ahol jegyző lett. Korabeliektől azt hallottam felőle, hogy jó tisztviselő volt, nagyon jó emlékezőtehetséggel megáldva, aminek jellemzéséről említette egyik kortársa, hogy egy alkalommal a tanácsülésre nem készült el a jegyzőkönyv, mire édesapám egy tiszta lapról olvasta fel az egész jegyzőkönyvet helyesen, fordítva a lapon hitelesítési záradékkal látta el és rendben hitelesítette. Kortársai közül többen mondták nekem, hogy népszerű joviális ember volt, részt vett a közéleti megmozdulásokban, önkéntes tűzoltó parancsnok volt és Dr. Moldován Gergely akkori kir. tanfelügyelővel, későbbi egyetemi tanárral szerkesztette a „Haladás” című legelső tordai hírlapot, 2 példánya megvan az irataim között.

Gyermekkoromban, amint édesanyám is mondta, és én is bizonyos mértékig úgy emlékszem, hogy nagyon élénk gyermek voltam, sok barátom volt, egészséges voltam, csak egyszer voltam hastífuszban. Szerettem gombozni, a patakban fürdeni, halászni, korcsolyázni, a csordabeli bivalyokon lovagoltam és a szomszéd szamarán, s ha szerit tehettem, lóra is felültem. Abban az időben még nem ródliztak, hanem házilag készített fatalpú szánra deszkát téve négyen is felültünk és úgy ereszkedtünk le a „labirintus” tetőről s csak Isten oltalmazott, hogy az útkereszteződéseknél nem kerültünk szekerek alá. Rendszerint fagyott kézzel és lábbal érkeztem haza erről a sportról, amikor hideg vízbe kellett tegyék a kezemet. Mikor a Kozsvári utcában laktunk, fő játszó helyek voltak a Kleinhempel pék udvara, ahol számos Kleinhempel fiú és pékinasok társaságában jól eltelt az idő. Egyszer más balesetek között a szénapadlásról nálunk a bivalyok közé estem be. Gyakran átjártam a szomszédos Fodor udvarra, ahol 3 fiú és 3 leánnyal s az ott levő nagyszerű hintával igen jól töltöttük az időt. Egyszer fennakadtam a hintán a horogba és létrával kellett leszedjenek. Látva, hogy mindenki szivarozik, vettem egy cseréppipát, egy pakk kapadohányt magamnak a pénzemből, de rosszul lettem tőle. Az udvaron toronymagasságban álltak a dohányos ládák, azok tetején szerettem játszani, Édesanyámnak örökös aggodalmat okozva vele. A Varga utcán mikor laktunk, láttam, hogy más is verekedik, én is kikezdttem a csizmadia inasokkal, de jól elverték. Ebből a koromból meg kell emlétenem, mint jellembeli tulajdonságot, amit szigorú Amberboj nagyanyám állapított meg és már felnőtt koromba közölte velem Édesanyám, hogy soha nem hazudtam. Édesanyám egyévi gyász után ment férjhez Flachbart Károlyhoz, aki nagybátyám üzletében segéd volt. 12 évvel volt fiatalabb anyámnál. Szepességi szász volt, jó volt hozzánk, mint gyermekekhez, engem különösképpen szeretett. Az unitárius elemibe jártam, IV. elemi után 1891-ben Szászrégenbe küldtek német nyelvre, s mivel semmit nem tudtam németül, a IV -ik elemibe íratlak be. Flachbart bátyjánál Flachbart József rézművesnél laktam, gyermektelen házaspár volt és jól bántak velem, szerették a gyermekeket. Az első évben a tanulás német nyelven gót betűkkel nehezen ment, privát órákra is jártam - az I. gimnáziumtól kezdve nem kellett privát órát veygek, egyedül is bírtam már, az I -II.-ik osztályba gyengébb voltam, de a III.-iktól már javult és IV.-be már jó és jeles voltam. A luteranus gimnáziumba nagyon jól tanítottak és nagy volt a fegyelem. Otthon is szigorúan tartottak szász szokás szerint, minden percet lefoglaltak, házimunkában részt vettem, egyszerűségre, szerénységre szoktattak. Kellemesen emlékszem vissza ezekre az évekre, sok jó barátom volt a szászok, magyarok, románok, zsidók között is. József bácsira és Regina nénire mindig szeretettel és hálával gondoltam, felkerestem őket, azok után is, és írtam nekik. Jóralvó emberek voltak, mikor én odakerültem még szegények voltak, de szorgalommal szép vagyont gyűjtöttek.

Gimnáziumi tanulmányaim alatt eleinte arra gondoltam, hogy a IV. gimnázium után katonai iskolába megyek. A vakációkat mostoha apám vasüzletében töltöttem és szerettem a kereskedést. A IV-ik gimnáziumban mikor az évvége közeledett, elhatároztam, hogy a kereskedelmibe megyek. Kérést adtam be a Kozsvári Kereskedelmi Akadémia igazgatóságához, mellékeltem egy szegénységi bizonyítványt, s mivel a bizonyítványom is jó volt, fél tandíj mentességet kaptam és ezt végig élveztem. Mikor erre a pályára határoztam el magamat, az első osztálytól kezdve a legszorgalmasabban tanultam. Az intézet egyébként Magyarországnak egyik legjobb intézete volt. Az érettségim minden tárgyból olyan jól feleltem, hogy általános eredményem jeles volt. Érettségi után előbb a budapesti Keleti akadémiára mentem, de meggondolva a dolgot, hazajöttem és Torda-Aranyos Vármegyei Takarékpénztárnak a szolgálatába léptem, mint díjtalan gyakornok. Itt három hónapig szolgáltam.

1900. január 1-ével az Érmihályfalvi Takarékpénztárhoz léptem szolgálatba, mint gyakornok évi 40 Korona fizetéssel. Ellátásban Kálmánczhelyi Bélánál voltam. Kálmánczhelyi Béla Fráter Lóránd édesapjánál szolgált, mint szolgabíró.

1901. június hó 1-ével a Hatvan vidéki Takarékpénztárhoz kerültem, mint másodkönyvelő. Itten havi 50 Korona fizetést kaptam. Rövid két hét múlva hazahívtak a Torda-Aranyos megyei Takarékpénztárhoz.

Ezt a Takarékpénztárt Sándor János belügyminiszter 1891-ben alapította. Itt segédkönyvelői állást kaptam havi 80 Korona fizetéssel és nyereségi jutalékkal.

1904-ben besoroztak a kolozsvári 51-es császári és királyi gyalogezredhez, amelynek három hadosztálya Bécsben szolgált. Bécsben a Mariahilferstassei kaszárnyába vonultam be. A gyakorlati kiképzés után iskolába kerültem. Németül tudván a vizsgán mindenképp jó eredményt értem el és jeles bizonyítványt kaptam. 1906-ban Ferencz József császár és király felsége nevében jeles bizonyítványt állítottak ki nekem.

Leszerelés után hazakerültem Tordára a Bankhoz, ahol főkönyvelőnek neveztek ki. 1908-ban ez eddigi állásomból előléptetve a bank vezetésével bíztak meg cégjegyző titkári címmel. Ebben a minőségemben fejlesztettem a bankot.

Az önéletírás itt megszakad. A jelzett dokumentumok — levelek, iratok meglétéről, hollétéről semmi hírnünk. Csak remélni tudjuk, hogy az Amberboj leszármazottak valamelyikénél még megvannak.

Szerk.

* * *

Archívumunkból

Girokuti Erdélyi Naptára 1859-dik közönséges évre

Iparkamara Torda: Welits György, Wolf Gábor gyógyszerész. Biluska Gergely, Meggyesi Antal, Lászlóffy János, Pátrubán Gergely szövet áru. Csiki Imre, özv. Székely és Fekete, Tauffer Ferencz fűszer áru. **Amberboj József**, Biluska Jákob, Csiki örök. és társa, Hátskuj Ferencz, Harmath Kristóf, Karácsoni Simon, Karingetz Tódor, Osztian Kristóf, Pál János, Pianesz Antal, Velics György, Virág Tamás, Harmath és Szentpéteri vegyes áru.

* * *

Petrás Mária Csángó Madonnái a Magyarok Házában

Petrás Mária unikális, egyedi, senkihez nem hasonlítható, nem mérhető. Ritka tünemény: egyediségében képes egyetemes maradni. Olyan műveket alkot, melyeket minden magyar templomban - határon innen és túl boldogan látnék - mondta Jankovics Marcell művészettörténész 2004. január 18-án Budapesten, a Magyarok Házában.

Petrás Mária csángó népdalénekes és kerámiaművész kiállításának megnyitóján Jankovics rámutatott: - A művész meglepetést okozott számára, mert immár - kis plasztikái mellett - monumentális szoborméretben is gondolkodik. A kiállításon ugyanis láthatók nagy Madonna szobrai is. Mint mondta, megérhetjük: Magyarországon remélhetőleg előbb-utóbb Petrás szobor áll majd, nem csak egyházi falakon belül, hanem kívül is. A művészettörténész hangsúlyozta: - Nagy dolog, ha valaki az egyéniségét megőrizve alkot egyetemes értékűt, melynek letagadhatatlan a hiteles forrása. Véleménye szerint a művésznő jelentős szerepet játszik nem csak a magyar nemzeti érzés, hanem a magyar vallásos művészet szempontjából is. A magyar plasztika művészetben nincs ma olyan alkotó, aki remekművein keresztül annyi érzelmet nyújtana, mint Petrás Mária - jelentette ki Jankovics Marcell.

A nagyszerű kiállítás megnyitója után megkérdeztük a csángó kerámiaművészt, honnan meríti az ihletet, hisz alkotásainak jelentős része Szűz Máriáról, a Szent Családról és Jézus Krisztusról szól. A művésznő elmondta: - Az ihlet gyermekkorából való, mely felnevelte, és felkészítette erre a világra „Csángóföld csodálatos. Mindennap Istennel kezdődött és vele végződött. Az ember Mária harangszóra ébredett, és imádkozott. A hívő ember napjára, életére az imádság ráteszi a 'pecsétjét.' A domborműveimen látható Szűzanyát szentként tisztetem. Mária körül mindig megjelennek más alakok is, nem csak Erzsébet, hanem a csángó lányok és asszonyok. Munkáimban kapcsolatot teremtek közöttük." Petrás Mária elmondta: Csángóföldön ma is nagy tisztelet övezi Szűz Máriát. A legtöbb idős asszony példaképp tekint a Magyarok Nagyasszonyára. Szeretete csodákra képes. „Szinte mindent jelent Szűz Mária. Néhány alkotásomban Magyarok Nagyasszonyaként látható, szent koronával a fején. Van, akik azt gondolják, ez már a múlté, és kinevetnek, de engem ez nem érdekel. Személyiségét csodálatos témának találok " - vallja Petrás Mária.

A kerámiaművész életéről elmondta: Diószénben, Moldvában született. 1990-ben került Magyarországra. Életének változásait stációknak tartja. Mint mondta: Addig alkot, míg a jó Isten erőt ad hozzá. Monumentális alkotásai közül majdnem tíz évvel ezelőtt készítette az első nagy munkáját, a három és fél méter magas szobrot, mely a Dévai ferences kolostor belső udvarán, Bőjte Csaba atyáéknál látható. „Sokan nem tudják, hogy az én munkám, mert beleilleszkedik a környezetbe. Krisztus a keresztfán - címet viseli. Az emberek megszokták, szinte észre sem veszik, mert, azt hiszik, ott áll a világ kezdete óta. Máriát azért szeretem, mert az egész világot benne látom. Jézus pedig a túlvilágot jelenti számomra. Nem győzöm csodálni őket. Minden kultúrát tisztetek, azokat is, ahol Jézus nem jelenik meg, de örülök, hogy a csángó kultúra képviselője lehetek. Római katolikus vagyok, az ősrégi magyar csángó művészetből inspirálódok” - nyilatkozta lapunknak a művésznő.

Petrás Mária népdalénekes, kerámiaművész a Bakó megyei Diószénben született 1957-ben. A csángó közösség ősrégi kultúrájából 1990-ben jött először Magyarországra egy csángó küldöttség tagjaként, Domokos Pál Péter születésnapjára. 1991 szeptemberében már a Magyar Iparművészeti Egyetem hallgatója, 1995-ben jelesen diplomázott. 1997-ben első alkalommal mutatkozott be önálló kiállításával, melyet több, mint száz követett a fővárosban és szerte az országban, továbbá Olaszországban, Franciaországban, és Kanadában. 1990 óta aktívan vesz részt a csángó ügyeket szolgáló anyaországi és határon túli szervezetek munkájában.

(Petrás Mária kiállítása február 1-ig látható Budapesten, a Magyarok Házában.)

Frigyesy Ágnes

* * *

Köllő Katalin - Kolozsvár

A gyümölcsstermesztés szerelmese

I. rész

Nézegetem a budapesti Szent István Egyetem Rubinoklevelét, 2002. szeptember 10-i keltezéssel, és valahogy nem tudom elhinni, hogy szemben ülök annak tulajdonosával, szellemesen és vidáman beszélgetünk a lakásán ezen a gyönyörű, napsugaras, késő őszi napon, pedig nemsokára egy százada annak, hogy világra jött Nagyenyeden. Az ágya melletti polcon ott díszileg három zöldes-sárga színű laskatök (laikus fejemmel díszitöknek ítélném, de kiderül, hogy igenis fogyasztható), a szekrény tetején vidáman pirosnak az almák, ahova csak nézek a szobában, könyvek, kertészeti folyóiratok, a falakon pedig számtalan trófea. „Díszoklevél Veress István okleveles kertészmérnöknek, aki a Magyar Királyi Kertészeti Tanintézetben 1932. év június hó 25. napján 70 éve szerzett oklevele alapján közmegebecsülésre méltóan teljesítette hivatását, elismerésül ezt a RUBINOKLEVELET adja ki a Szent István Egyetem. Kelt Budapesten, 2002. év szeptember hó 16-án.” Ez csupán a legutóbbi kitüntetés, amelyet Pista bácsi magáénak tudhat. Ezenkívül birtokosa a budapesti kertészeti egyetem arany, gyémánt és vasdiplomájának, valamint a hatvanas években szerzett munkaéremrend harmadik fokozata kitüntetésnek, amelyet az akkori Kolozs tartományi mezőgazdasági bizottság bocsátott ki a kackói termelészövetkezethél kifejtett tevékenységéért. Csak halkán jegyzem meg, nincs tudomásom arról, hogy a kolozsvári Agrártudományi Egyetem honorálta volna szakoktatási tevékenységét. Veress Pista bácsi ma tölti be 95. életévét. Személyesen bizonyíthatom: humora és szellemi frissessége töretlen. A vele készített beszélgetést részletekben közöljük, és őszintén remélem, hogy önök is nagy szeretettel olvassák majd. Isten éltesse egészségben, kedves Pista bácsi!

- Miért választotta ezt a szakmát, Pista bácsi?

- Azért, mert gyerekkoromban beleszerettem a gyümölcsstermesztésbe. Édesapám, jóllehet nem volt szakember, a nagyenyedi gyümölcsészeti együletnek volt a gondnoka. Én tehát ebben a nagy kertben nőttem fel, és szenvedélyesen beleszerettem ebbe a mesterségbe.

- Nagyenyeden tetszett születni?

- Igen, 1909-ben, november 5-én.

- Nagyenyedről hova vezetett az út?

- A budapesti kertészeti tanintézetbe. Ide iratkoztam be 1928-ban, és itt végeztem 1932-ben. Ezután több mint nyolc hónapon át Németországban dolgoztam gyakornokként. Először egy kísérleti állomásnál, nevezetesen a sangerhauseni Rosariumban, azután pedig Berlin mellett, a híres Spath Faiskolában. Miután hazajöttem, az Ambrozi-Fischer Faiskolában kaptam állást, a díszfaiskola egyik részlegének a vezetője-

ként. Itt dolgoztam majdnem három évig. Ezt a faiskolát világviszonylatban is elismerték, hiszen Délkelet-Európa legnagyobb faiskolája volt. Nemcsak Európának, hanem Ázsiának is adott el rendelésre, főleg szőlőoltványt, de gyümölcsfákat is. 1935-ben a nagyenyedi Bethlen-kollégium Csombordon nyitott egy gazdasági és szőlészeti iskolát, ahova meghívtak tanárnak. Nekem nagyon jól fizetett állásom volt a faiskolánál, ötezer lejes fizetéssel, ezenkívül részvényem is, ugyanis az Ambrozi-Fischer családi részvénytársaság volt. Nagyon jól kerestem tehát, Csombordra pedig mindössze 3800 lejes fizetésért kellett volna elmennem. Végül is később kompenzálódott. Édesapám mondta, hogy Elekes Viktor, a rektorprofesszor, Nagy Endre és Szász Pál majd meg fognak engem keresni. Szász Pált én ismertem, édesapámnak vadászbarátja volt, jártam hozzájuk, megmetszettem a rózsákat, de volt úgy, hogy engem is hívott vadászni. Nos, megkerestek, én éppen kinn voltam a faiskolánál. Elmondták, hogy mit szeretnének, s beszélgetés közben egyszer csak Szász Pál közbevágott, és azt mondta: tudom, hogy te egyetértesz ezzel, és azt is tudod, hogy neked ez a kötelességed. Ezzel el volt intézve. Úgyhogy nem igazán mondhattam nemet. Szóval, így történt az én áthelyezésem Csombordra. ahol végül tizenöt évig dolgoztam.

- *Elég hosszú idő.*

- Igen. És időnként elég nehéz. Nemcsak tanár és igazgatóhelyettes voltam, hanem gazdaságvezető is. Ez azt jelentette, hogy minden reggel 5 órakor fel kellett kelni, beindítani a munkát, és így tovább. Úgy kellett tehát megszerveznem az életemet, hogy mindent el tudjak végezni. Miután elvégeztem a kora reggeli teendőket, hazakerültem, aztán reggeliztem, pihentem egy, esetleg másfél órát, ami sokszor sajnos kimaradt, aztán folytattam a napot. 1938-ban megnősültem, elvettem az ottani református lelkész leányát. Nehéz idők jöttek Csombordra. Már 1938-tól elkezdtek "piszkálni" az iskolát, egy rövid ideig bezárták, aztán újraindult. A következő évben azonban ismét bezáratták, többször is belénk kötöttek, de főleg az igazgatónkba. Talán jobb nem is beszélni róla. Államosítás után aztán én lettem az iskola igazgatója. 1949. január 8-án megjelent a Hivatalos Közlönyben a kolozsvári agrártudományi egyetemre szóló tanári kinevezésem. Nem volt azonban senki, akinek átadhattam volna a csombordi iskolát, ugyanis nem létezett rendes tanár az intézetben abban az időben. Ott volt segédtanár Mezei Sándor kollégám, őt léptették végül is elő. Ezt követően tudtam csak feljönni Kolozsvárra. Korábban azonban beiratkoztam az intézetbe, negyedévesként, ugyanis Budapesten csak hároméves volt az oktatás. Arra gondoltam, hogy így könnyebben elérhetem a diplomám elismerését, hiszen ha elvégzem itt a negyedévet, lesz egy hazai gazdamérnöki diplomám. Így egyszerre voltam diák és tanár az intézetben. Ez a változás sem volt könnyű, de az életemre elég jellemzőek voltak ezek a nehéz változások. Az első tíz évben Kolozsváron magyarul tanítottam, de aztán sajnos egyszeriben át kellett térni a román nyelvű oktatásra. Ezt megelőzően azonban azt kérték, hogy írjam le a jegyzeteimet román nyelven is, amit aztán egy bizottság átnézett. Minden apróságba belekötöttek, de végül mégis elfogadták. Úgy gondolom, elsősorban azért, mert a tíz év alatt létesítettem egy mintakertet az intézet számára. Mindenki megbecsülte. Sok külföldi jött. Olasz-, Spanyol-, Lengyel és Németországból, nagyon meg voltak elégedve a didaktikai kerttel. De a hazai, a bukaresti, krajovai, temesvári mezőgazdasági intézettől is jöttek látogatók, és rendkívül nagy tetszést aratott. Ebben a kertben bemutattam a különböző koronaformákat, aztán volt egy komoly fajtagyűjteményem, amelyben szerepelt az összes gyümölcsfaj. De lépést tartottunk a nyugati technikával is, hiszen összeköttetésekkel rendelkeztem francia- és németországi szakemberekkel. Ugyanis 1956-ban kijutottam Franciaországba, Palocsayval, hat hetet töltöttünk ott, ami nagyon sokat számított az életemben. Először is megismertem az országot, no meg az ottani gyümölcsstermesztést, hiszen Franciaország a szülőhazája volt az úgynevezett intenzív gyümölcsstermesztésnek, amely XIV. Lajos kertjéből indult el, a versailles-i kertből. Nagy élmény volt számomra az ottani kastély és a kert, a Párizs környéki kutatóintézetek. Könyvet is lehetne írni ezekről. Megjelent akkor néhány cikkem, román nyelven, a Grádina, via si livada című folyóiratban.

Franciaország után, a saját pénzemen felkerestem a balkáni országokat. Elég nehéz volt, mert nem beszéltem semmilyen szláv nyelvet, de az aránylag elég jó némettudásommal mégis zöldágra vergődtem, hiszen a volt Osztrák-Magyar Monarchia területén mindig akadt valaki, aki értette ezt a nyelvet. Bulgáriában például összebarátkoztam egy hajóskapitánnyal, aki nagyszerű helyekre vitt. Voltam Fiumében, bejártam az Adriai-tenger partját. Krk szigetének, Fiumével szemben, nagyon érdekes a gyümölcs- és szőlőtermesztése.

Később aztán még elkerültem Németországba is, ahol arról volt szó, hogy maximum egy hétig lehetünk, de végül egy hónapon át ott maradtunk. Bonn mellett, Meckeneiban volt a kertészeti egyetem kísérleti állomása, de jártunk Kölnben, Hamburgban, Stuttgartban, érintettük Frankfurt-am-Maint, elmentünk Hohenheimba, megmutatták a legrégebb sörfőző városkát München mellett. Hát ennyit az utazásokról.

Az agrártudományi intézetből való nyugdíjaztatásom után aztán egy darabig még bejártam, külön szobám is volt, mert tagja voltam az intézet vezetőségének. Miután eljöttem, elég nagy úr támadt utánam, hárman is próbáltak tanítani, egy darabig Wagner István is oktatott, a Palocsay-kertből, végül aztán kinevezték egyik volt tanítványomat, aki ugyan nem volt szakember, de átszakosodott. Egypárszor az ő hívására még bementem, de aztán megszakadt a kapcsolatom az intézettel.

(Folytatjuk)

(szerkesztői megjegyzés: Veress István köszöntője a füzetek 2004. decemberi számában olvasható.)

* * *

Egy festmény újjászületése

2003. szeptemberében adtuk hírül a füzetek hasábjain, hogy Triff Viktorné sz. Lászlóffy Mária Magdolna, egyesületünk tagja, egy igen rossz állapotban lévő kb. XIX. század eleji olajfestményt adományozott egyesületünknek, amely feltehetőleg Issekutz Rebekát ábrázolja. A festményt majd másfél évig restaurálták, 2004 december közepére készült el. Rövidesen sikerül korhű keretbe is helyezni. A restaurálás költségeit egyesületünk a 2003 évi - az APEH által átutalt - személyi jövedelemadó 1 %-ából fizette ki.

Ezúton is megköszönjük Triff Viktorné Lászlóffy Mária Magdolna nagylelkű adományát, valamint az adományozók által egyesületünk részére felajánlott jövedelemadó 1 %-ot, amely lehetőséget nyújtott múltunk tárgyi emlékének megmentésére. Terveink szerint szeretnénk a restaurált festményt, valamint Issekutz Rebeka eredeti móringlevelét (kelengyelevelét) és kelengyeládáját, Issekutz Rebeka és férje, Lászlóffy Jakab portréját ábrázoló s múzeumi tulajdonban lévő festményeket a múzeumok közreműködésével kiállítani. Ezen kiállítás betekintést adna a XVIII.-XIX. századi erdélyi örmény nemesi családok kultúrtörténetébe. A tervbe vett múzeumi kiállítás megvalósulása esetén az erdélyi örmény családok további XVIII-XIX. századi eredeti tárgyai is kiállításra kerülhetnének, amelyre vonatkozó felhívást füzetünk hasábjain meg fogjuk jelentetni.

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
Dr. Issekutz Sarolta elnök

* * *

Bálintné Kovács Júlia, Kolozsvár

Ismerjük meg önmagunkat

2. rész

Govrik Gergely a pogány ősvallás mítoszaiba avatta be az olvasót, s megörökítette az Erdélyben akkor még létezett örmény nyelvű feliratokat is. *Bányai Elemér* (Zuboly, 1875-1915) és *Temesváry János* történész forrásfeldolgozásaival és művelődéstörténeti írásaival tűnt ki. *Ávedik Lukács* erzsébetvárosi iskolaigazgató, majd örmény-katolikus plébános és főesperes saját városáról és a világban szétszórta örmény településekről számolt be. *Hermann Antal* néprajzprofesszor tárgyi néprajzi cikkeivel hívta fel magára a figyelmet. *Merza Gyula* (1861-1943) az erdélyi örmények folklóráját tárta fel, s az önálló örmény nemzeti egyházat ismertette. *Tőrös Tivadar* levéltáros az 1848-49-es szabadságharc örmény résztvevőiről számolt be.

Teret kapott a folyóiratban a szépirodalom is. *Esztegar László* szamosújvári könyvtáros az örmény költészetéről cikkezett, *Szongott Kristóf* Petőfi verseket fordított örményre s örmény elbeszéléseket magyarra. *Simay Gergely* és *Simay János* irodalomtörténeti cikkek és örmény versek fordításával gazdagította a lapot. *Patrubány Lukács* egyetemi magántanár örmény nyelvtudományi értekezései mellett örmény nyelven verseket is költött.

Szongott Kristóf kezdeményezésére megszületett Szamosújvárott az Örmény Múzeum. *Kapatán Márton* örmény katolikus plébános és egy időben az Örmény Múzeum igazgatója örmény történelmi és etnográfiai cikkeivel szerepelt az Armenia hasábjain, s Aki Templomot ad Istennek ad (Szv. 1930) c. munkájában közölte az erdélyi örmény katolikusok névsorát.

A másik neves örmény település, Erzsébetváros armenológusának, *Ávedik Lukács* munkái közül kiemelkedik Az örmény tudományos akadémia (Segesvár 1894) és Az örmény kereszténység eredete (Erzsébetváros 1904) c. mű. Örmény tárgyú kötetekkel jelentkezett a magyar gyorsíró szakértő, tanügyi és jogi szakíró *Gopcsa László* (1865-1933) is: Örmény közmondások (Kv. 1888) és Örmény regék (Bp.

1911). Ide sorolható az Ellenzék, Kolozsvári Hírlap, Vasárnapi Újság munkatársának, *Bányai Elemérnek* háromkötetes Örmény anakdoták (Szv. 1892) c. gyűjteménye is.

A főhatalom változása után Romániában folytatódik az armenológia magyar művelése *Alexa Ferenc* (1890-1957) ezer szóból álló magyar-örmény szótárával (Erzsébetváros 1922).

Az örménykutatásnak a századforduló körüli években történt felvirágzása után az 1930-as években is volt néhány próbálkozás, amelynek két jelentős műve a Magyarországon kiadásra talált Arménia Népe (Gödöllő 1934) *Hovhannesian Eghia*, valamint Az örmény kérdés a magyar közvéleményben (Bp. 1942) *Korbuly Domokos* tollából.

Szamosújváron *Gabányi János* gazdagította a magyarörmény irodalmat néprajzi dolgozataival s a helybeli gimnázium 1942-43-as évkönyvében Szongott Kristófról írt monográfiájával. Gyergyószentmiklóson *Tarisznyás Márton*, a Gyergyói Tájmuzeum megszervezője és vezetője három évtizeden át folytatott kutatásainak eredményét többkötetes kiadásra készítette elő. Ebből csak az első kötet jelent meg Gyergyó történeti néprajza (1982) c. alatt, részletesen elemezve a tájbeli örmények múltját helybeli dokumentumok alapján. Halála (1996 jún. 20.) után munkáját *Garda Dezső* tanár folytatja, bemutatva az örmény betelepülők életét is Gyergyó a történelmi idő vonzásában (Székelyudvarhely 1992) c. munkájában.

Egyedülálló családtörténeti vállalkozás a Csíkszeredából Bécsbe kikerült *Száva Tibor-Sándor* könyve, A csíkszépvízi Száva család, amelyben a szerző az 1672-ben Erdélybe betelepült őstől napjainkig, kilenc nemzedéken át kíséri végig Ohánesz (Bábu) Sahagián leszármazottainak életútját.

1991-ben megalakult Kolozsvárt az Arménia Örménymagyar Baráti Társaság *Keresztes Zoltán* elnökle-tével. 1992 szeptembere óta megjelenik a társaság időszaki szemléje, az Arménia, s felújítva a Szongott-féle lapalapítás hagyományait, vállalja az erdélyi magyarörménység tudatának ébrentartását és ápolását.

Eddig tart a szócikk, amelyet néhai *Keresztes Zoltán* és *Sztranyiczki Mihály* közel egy évtizede írt meg.

Következő számunkban közöljük a könyvészetet, amelynek alapján dolgoztak, amelyet *Sztranyiczki Mihály* részben kiegészített, és gazdagítjuk is e bibliográfiát.

Folytatjuk

* * *

Egy kiállítás margójára

A Ferencvárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat - Budapest IX. kerület -képviselő testülete rég készült hírt adni magáról, tevékenységéről választóinak, hogy ne csak a kerületi újságban megjelentetett cikkek, a Ferencvárosi napok rendezvényein való részvétel vagy támogatás, vagy az Örményországban elhunyt magyar hadifoglyok sírjainak feltárása alkalmával tett utazások tudósítsanak létünkről.

A legmegfelelőbb egy kiállítás megrendezése, amely nagy érdeklődésre számíthat, így született meg a gondolat A XIII.- XIV. század örmény kódexművészete kiállításról, melynek méltó helyet biztosított a Ferencvárosi Művelődési Központ Aula és Lépcsőház Galériája. Mint hely nagyon látogatott, jó a megközelítése: Haller u. 27. Akik ott megjelennek, ha nem is alaposan, de rápillantanak az anyagra, hírért viszik. Köszönjük az intézmény vezetősége hozzáállását és segítségét, hogy ingyenesen rendelkezésünkre bocsátotta a kiállító teret, valamint segítették a kiállítás megrendezését.

A kiállítási anyagot az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület biztosította számunkra, amely anyag dr. Issekutz Sarolta gyűjtésének eredménye, több kiállítás anyagának ötvözése volt. Így sikerült elérni, hogy teljes képet kapjon a látogató nemcsak az örmény kódexművészetről, hanem az örmény történelemről, nyelvről, az örmény írásbeliségről, a vallásról, a hazai örménységről is.

A kiállítás meghívója már felkeltette mindenki érdeklődését: egy színpompás kódex-miniatúra - 1286-ban egy kilikiai műhelyben készült - stilizált betűi hívogatták az érdeklődőket. Az Apostoli levél gyűjteményben található „Angyal a sírnál” című mű jellemzője a mélykék, élénk piros, ibolyaszín árnyalatának a finom rózsaszínnel, világoszölddel való kombinációja.

Eljött 2005. január 7-e, a kiállítás megnyitójának a napja. Fényárban úszott az Aula, a kényelmes vörös-bársony székek megteltek a látogatókkal, akik között nem csak az ismert arcokat véltük felfedezni, hanem a IX. kerület számos eddig nem látott lakóját is. Ott volt a kerületi TV stábja és a Ferencvárosi újság riportere, aki interjút is készített dr. Issekutz Saroltával. Volt, aki már a megnyitás előtt hosszasan csodálta az aula 4 tárlójában elhelyezett tárgyakat, valamint a lépcső galériában és az I. emeleten kiállított tárgyakat, amelyeket Szántó Hédi nagy szakértelemmel helyezett el.

A Művelődési Központ részéről, Illésné Unta Margit népművelési csoport vezetője köszöntötte a jelenlevőket, majd Dr. Issekutz Saroltának adta át a szót, aki ténylegesen megnyitotta a kiállítást. Végig vezet-

te a hallgatóságot az örmény történelem, vallás, kultúra, művészet kialakulásának útján a legrégebbi idők-től, napjainkig. A bibliai eseményektől a XX. század eleji örmény népiértésig, a Trianon okozta szülőföld elvesztésig. A kereszténység felvétele 301-ben és államvallássá tétele, az örmény ABC 405-ben történt megalkotása, a kódexművészet kialakulása az egyetemes kultúra szintjére emelte az örmény nemzetet.

Külön fejezetet szánt az ezeregy-tornyú Ani városára, ahonnan az erzsébetvárosi és szamosújvári örmények származtatják magukat, majd a tragikus 1239 évi nagy földrengésre, amikor az egész lakosságnak el kellett hagyni a térséget. Beszél a hosszú menetelésről Kaukázuson, Krímen, majd Moldván át, amíg I. Apafi fejedelem jóvoltából őseink új, de végleges hazára leltek Erdélyben. Szamosújvár (Armenopolis) és Erzsébetváros, Gyergyó, Görgény, Beszterce, Szépvíz, mind megemlítődnek az előadó által.

Az örmény vallást és liturgiát ismertető átfogó képet nyújtott az örmény apostoli, valamint az örmény katolikus szertartás közti különbségről. A Mechitarista rend megalakulásáról, a velencei Szent Lázár Szigetről, majd a bécsi mechitarista rendről, mindkettő igen értékes tevékenységéről, gazdag könyv- és levéltáráról adott részletes tájékoztatást.

Kitért az 1848/49-es szabadságharc 13 aradi vértanújára, akik közül Kiss Ernő és Lázár Vilmos örmény származású volt, hasonló képen Czetz János is, aki a sors kegye folytán elkerülte a mártírhalált.

Az első és második világháború következményeként számtalan örmény család települt a Csonka Magyarország területére, akik nem tettek hűségesküt a foglaló új hatalomnak.

Várady Mária színművésznő a korabeli irodalom gyöngyszemeiből nagy átéléssel adott elő szemelvényeket. Mekertics Nagas „A világnak hívságos voltáról, Frik „A szerencse kereke”, valamint Grigor Narekaci „A siralom énekek és könyörgések könyve” című műve hangzott el. Frik, Mekertics Nagas, Grigor Narekaci egyúttal mind kódexmásoló szerzetes volt a XIII.- XIV. században. Műveikben társadalmi mondanivalót, erkölcsi tanításokat fogalmaztak meg.

Kátainé Szilvay Ingrid Hacsaturján és Bach műveket adott elő, majd következett Bartók 4 román tánca, amely közül az egyik egy erdélyi örmény húsvéti dal. A már többször hallott Zádig-Zádig kezdetű dalt erdélyi örmény nyelven, nagy átéléssel adta elő, mint ahogy a zongoraművek is a művésznő tökéletes játékát tükrözték. A fogadás után bőven volt alkalom megtekinteni a gazdagon berendezett tárlókat és a közel 60 csodálatos kódexlapot, az információs táblákat. Elolvasni a XIII-XIV. századi örmény miniatúrák jellemzőit, megismerni a híres kódexfestő műhelyeket és kódexfestőket. Megismerni az örmény egyházi zene, a saragánok világát.

Jól sikerült est, jól sikerült kiállítás volt, amely majd egy hónapig volt látogatható. Ezt igazolta vissza a Ferencváros lap hírnöke februári beszámolója is: „Tényleg jó ez a kiállítás! Figyelemfelkeltő! Mi, akik alig valamit tudunk erről a népről, kissé elszégyelljük magunkat. Eddigi ismereteim: néhány érdekes, jellegzetes mintás cserép, perzsaszőnyegek, kelim minták, terítők, néhány mintás vászon - soha nem is hallottam a miniatúrákról. (Knox), (Tenyérnyi képeken a világ - Örmény kódexek a FMK-ban.)

Borbély B. Júlia IX. ker. örmény kisebbségi képviselő

* * *

Emléknaptár az örmény népiértés 90. évfordulójára

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület háromnyelvű — magyar, örmény, angol, — szövegében, képanyagában, kivitelezésében egyaránt rendkívül igényes falinaptárral emlékezett meg az örmény népiértés 90. évfordulójáról. A *Szabó László* fotóival és *Lászlóffy Aladár* Kossuth-díjas költő verseivel illusztrált Emléknaptár felelős kiadója *dr. Issekutz Sarolta*, a budapesti szervezet elnöke.

Törökország földközi-tengeri partvidékén, a szíriai határ mentén fekszik a festői szépségű Musza Dag (Mózeshegy), amelynek déli oldalán, ahol a fotók készültek, 1915-ig hat örmény falu, Jogunoluk, Bítiasz, Kheder beg, Hadzsi Habibli, Vakef és Kebuszije lakossága élt békében. Szabó László rövid történelmi összefoglalójából megtudjuk, hogy a világháború első évében a török kormány a megbízhatatlannak nyilvánított anatóliai örményeket rendkívüli kegyetlenségek árán kitelepítette a szíriai sivatagba. Több mint másfél millióan estek áldozatul a pogromoknak. A musza dagi örmények elsáncolták magukat a hegy tetjén, és több mint 40 napig önvédelmi harcot folytattak a törökökkel szemben. (A musza dagi tragédiát Franz Werfel világhírű regénye, a Musza Dag negyven napja örökítette meg.) Az ellenállókat francia és angol hadihajók vették a fedélzetükre és nagy részük az egyiptomi Port Saidba került, ahonnan a háború után visszatelepítették őket a szülőföldjükre. Ez a terület az első világháború eredményeként a francia

fennhatóság alatt álló Szíria része lett. 1939-ben Törökország nyomására a franciák átengedték a Musza Dag vidékét a Musztafa Kemál Atatürk vezette török kormánynak. A musza dagi örmények nem akartak még egyszer török fennhatóság alá kerülni, ezért áttelepültek Libanonba. A francia hatóságok a menekülteket egy arab romváros, Andzsár mellé telepítették. Az örmény földművesek a részben mocsaras, részben kopár tájon több ezer almafát ültettek, és ma Andzsár virágzó település, amelynek hat része egy-egy musza dagi falu nevét viseli. Az Örmény Apostoli Egyházhoz tartozó templom kertjében minden évben megemlékeznek a tragikus eseményekről. Az eredeti helyen, a Musza Dagon csak Vakef falu lakosságának egy része maradt. A mintegy 130 lakos narancstermeléssel és csipkekészítéssel foglalkozik.

(n)

Szabadság. 2004 dec. 29.

(Szerk. megjegyzés: A naptár megjelenését a Fővárosi Örmény Önkormányzat, a Főv. II. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat és a Főv. XIII. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat támogatta. 1400 Ft-ért megvásárolható a Fővárosi Örmény Önkormányzat székhelyén (1054. Budapest Akadémia u. 1. IV. emelet 426.), felfogadási időben telefoni egyeztetés után (332-1791).

* * *

„Mindenki szórakoztassa saját magát!”

Farsangi bál - Gyergyószentmiklós 2005

Komoly hagyománya kezdett lenni a gyergyószentmiklósi örmény közösség farsangi báljának. 2005 január 21 -én rendezte meg az egyházközség a 3. farsangi bált, aminek mottója is hagyományos: „Mindenki szórakoztassa saját magát!”. Egyháztanács, gondnok, római testvéregyház papjai, Oltáregylettag, kórus-tag, polgármester, városi tanácsos, csíki vendégek, ismerősök, barátok... - mindenki saját magát szórakoztatta, és amennyiben valóban felszabadult és néhány órára megpróbálta elfelejteni a hétköznappal járó gondokat-bajokat, szép emlékekkel térhetett haza és a hétköznapi szürkeségbe.

A Szilágyi vendéglő ebben az évben szűknek bizonyult. A 167 vendéget sikerült ugyan leültetni, de nagyon kevés hely jutott a táncra. Ami nem akkora baj, és olyan szempontból jó jel, hogy nagyon kevesen voltak azok, akiknek nem bizsergett a talpuk, és kibírták tánc nélkül.

Hagyományosan a bál rövid kulturális műsorral kezdődött. Ebben az évben újdonságnak számított a messze földön is ismert zene-osztály rövid „hangversenye”, és a hangulatot emelte a Stepp Dance verseny-táncosainak bemutatója, akik városunk hírét messze vidékekre is elvitték. Ez után kezdődött az igazi bál. A Szilágyi konyháján készült borjúpörkölt és sajtos csirkemell nem vallanak örmény bálra, de öröm volt látni, hogy a báli társaság tagjai a templomból ismerősként üdvözölhette egymást. Ha nem is volt mindenki örmény, de akik a templomba járnak, azok nagy része a bálra is eljött. Ez is a cél: ha együtt imádkozunk, együtt kísérik ki halottainkat a temetőbe, együtt látogatjuk az örmény közösségeket, akkor miért ne ünnepelnénk és mulatnánk együtt. Ideje van a sírásnak és ideje a nevetésnek, olvassuk a Könyvek könyvében. A templomban imádkozunk, a temetőben siránkozunk, de ha farsang van, mulatozunk. Ezt mindenki érezte. A szervezők pedig meglegedetten nyugtázták, hogy a hajnalig tartó mulatságról a társaság jó kedvvel, igazán „kimulatva”, és minden fáradtság ellenére szellemileg, lelkileg felfrissülve térhetett haza. És még nagyobb örömmel nyugtázzuk, hogy emiatt a templom nemhogy kiürülne, hanem egyre inkább megtelik, és mélyebb kötődések alakulnak ki az örmény származásúak között.

Puskás Attila

* * *

Boloz Antoniewicz János

Az örmények - Galícia

1. rész

Az 1820-ik év tavaszán a Velence melletti San Lazzaro sziget mechitarista kolostorának egy tudós szerzetese, *Minas Pysyschkiánz* tanulmányutat tett Lengyelországban. 1830-ban megjelent útleírásában, melynek a címe „Dschanab-harhortutiun i Lehastán jew hails gochmánz pnagiálys i hajgazánz serelóz i nach-

niáz Ani kachakin" (Lengyelországba és egyéb vidékekre való utazás, melyeket az ősrégi Ani városból eredő örmények laknak), utazásának céljául azt tűzi ki, hogy történelmi forrásokból és személyes tapasztalataiból földérítse történetét és népéletét, múltját és jelenét azoknak az örményeknek, akik már a XI. században, tehát kevéssel Ani város elpusztulása után menekültek Lengyelországba s ott vendégszerető fogadtatásra találtak. Meg akart győződni az örmény néptörzs ez idegenbe került hajtásának szívós ellenálló erejéről és nemzeti öntudatának mértékéről, nemkülönben arról, vajon népe, mely Ázsiában mint a nyugati műveltség terjesztője oly dicső föladatot végzett, elég kitartással őrzi-e itt ellenkező irányú haladásában keletről nyugatra jutva s itt századokon át megtelepedve, a maga sajátos keleti jellemvonásait.

Minas Pysyschkiánz, a ki nevét a hangzatosabb és előbbkelő „de Medicis”-re szereti fordítani, figyelmes és tudós utazó. Könyvekről és kéziratokról ad hírt, s meglepő tudósítást közöl Lembergben nyomtatott örmény zsoldárokról és orvosi könyvekről, félig elmállott sírkövek és emléktáblák föliratait betűzgeti és fejt meg, rendbe szedi a történelmi események évszámait és összefoglaló áttekintést ad az elmúlt dolgokról. De a hol a maga korának állapotáról és az örmény népéletéről kellene szólnia, ott szükséztűvé és szinte kedvetlenné teszi a kevés följegyezni való. Csak úgy sebtében említi, hogy jelenleg Lembergben száznál alig több örmény család található, a kik különben nagyrészt a vidéken laknak, továbbá külön megemlítendőnek tartja, hogy a lembergi örmény apácák kolostorában az imádságokat „még” örményül mondják.

A tudós szerzetes bizony megkésett vagy százötven évvel. Ha a XVII. század második felében járt volna ily utazó, mondjuk esetleg *Luigi Maria Pidou* atya társaságában, a ki itt éveken át fáradozott a Rómával létesítendő vallási egység érdekében: akkor még tömör s nemzeti színezetű csoportban találta volna az itteni örménységet. Akkoriban még kivétel nélkül a saját nyelvükön beszéltek, megvolt a saját ítélőszékük és törvényük, vagyonosak és ennek folytán hatalmasok valának, sokféle kiváltságnak örvendtek, melyeket okosságukkal és ügyességükkel szereztek a lengyel királyoktól s országnagyoktól, a városi hatóságok minden, gyakran elég heves tiltakozása ellenére. Az ő kezükben lévén Lengyelország egész keleti kereskedelme, de nemcsak a Levantéval, hanem Európa éjszak-nyugati felével is élénk összeköttetést tartván fönn s egész az Amstel torkolatáig jutva és ott nevezetes gyarmatot alapítva, nem csoda, ha némileg világpolgárokká lettek. De azért egyúttal érezték a lengyelséggel való szoros összetartozóságukat is, melyet városi és nemzetéleti közös érdekeik fűztek mind bensőbbé. A politikai élet hullámszásai ugyanis e kereskedő népséget mindenkor nagyon közelről és nagyon mélyen érintették, mert tudva lévő, hogy a kereskedelem, a közgazdasági életműködésnek e legfinomabb műszere, érzi meg leghamarább és legerősebben a közállapotok válságos fordulatait.

Valószínű, hogy az örményeknek keleti hazájukból való kivándorlása fővárosuk, Ani elpusztulásával kezdődik, melyet 1064-ben döntött romba Alp Arszlán, a szeldsukok szultánja. De hogy 1183-ban már egy fatemplomot építettek volna Lembergben, mint Pysyschkiánz mondja, az nagyon kétséges, hihetőbb azonban az a másik tudósítás, a mely szerint Leo rutén fejedelem a város alapítása alkalmával annak éjszaki részén jelölt ki számukra lakóhelyeket. 1356-ban Nagy Kázmér király a magdeburgi városi jog behozatalával egyszerre külön törvénykezést biztosított számukra, 1367-ben pedig szabad vallásgyakorlatot Gergely örmény püspök fönnhatósága alatt. Minthogy állandó összeköttetésben maradtak az anyaországgal, apránként mindegyre újabb kivándorlók érkeztek és nagyobb időközönként egy-egy nagyobb csapat is járult a megtelepültekhez, így például a XV. század elején, de nem egyenesen az anyaországból, hanem oláh földről, mely az örményeknek mindenha kedvelt közbenső állomásuk volt.

A „lembergi örmények régi jogá”-t I. Zsigmond király erősítette meg 1519-ben egy latin fordítás alapján. Jogtörténelmi szempontból ugyan kevésbé, de annál érdekesebb e törvénykönyv műveltségtörténelmi tekintetben. Minden szigorúbb rendszer nélkül elegyülnek benne ó-testamentomi és keresztény, sajátosan örmény és egyetemes európai fölfogások, polgári és büntetőjogi határozmányok meglehetősen tarkán összevisszahányva. Az örmény népjellemnek kereskedő, vagy jobban mondva pénzhajhászó hajlamára vall mindjárt a bevezető fejezet, mely a János örmény királytól elrendelt vasárnapi munkaszünetről és a vasárnap megszenteléséről igen jellemzően intézkedik. A mezei károkért, egy megsebzett ökorért vagy egy ellopott borjúért járó bírságokat általában a becslés szerinti értékhez mérten szabják meg, ha ellenben egy örmény valamely faja-belit megöl, a törvény ugyan elméletben elismeri, hogy az emberi vér fölbecsülhetetlen és így kiontásáért a pénzbüntetés jóformán erkölcstelen, mindazonáltal a bűnös mégis fizessen 365 arany forintot, még pedig „azon bölcs oknál fogva”, mivel az emberi test 365 tagból áll és az évnek is ugyanennyi napja van, ilyen „rendkívül szigorú” büntetés különben már azért is jogos, hogy az emberi

élet biztonsága jobban meg legyen oltalmazva, örmények és „keresztények” között előforduló gyilkosság esetében az általános törvények érvényesek.

Az örmény törvényszék, a „huz”, a mely a lemergi érseki palotában volt, tizenkét, többnyire életfogytig választott bíróból állott a legidősb elnöke alatt. Kisebb örmény községekben, a hol kétségtelenül ugyanezen törvény szerint ítélték, hat, vagy mint Jazlowiecben, négy bíróval is beérték. Az örmény törvényszékek (tadarán) egész a XVIII. századig fönmaradtak. 1736-ban úgy ezeket, mint az örmények egyéb kiváltságait még egyszer megerősítették, 1784-ben azonban Lembergben végleg fölsozlatták és tendőiket a városi hatóságra ruházták.

(Folytatjuk)

(Megjelent: *Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képekben. Galícia. Budapest 1898.*)

(Szerk. megjegyzés: eredeti írásmóddal)

* * *

Kopacz Mária kiállítása

Január 7-én nyílt meg Kopacz Mária festőművész kiállítása a Visital Art Galériában, az Átrium Hotelben. A meghívó és a mellékelt Visual Art hírek egy valódi meglepetésre invitál. „Az Erdélyből elszármazott, Kolozsvárott művésszé érő, immár szentendrei festőművész sokak kedvence a világban, hiszen Bukaresttől Párizsig Európa több nagyvárosában örülhetek a gyűjtők Kopacz Mária kiállításainak. A művésznő egységes, nagyon jellegzetes képi világa egy különös fantázia birodalomba kalauzolja a nézőt, ahol a mesék valósággá válnak és álmaink figurái kelnek életre. A vérbő festőiséggel, hatalmas mesterségbeli tudással készített alkotások igazi vizuális élményt jelentenek mindazok számára, akik örömet lelik a kortárs magyar képzőművészet Kopacz Mária által képviselt izgalmas irányzatában.” Az általa festett mesevilág egy öntörvényű világ, ahol a bábuk viselkednek. A művész maga keretezi alkotásait s sokszor az ön-maga szabta határt sem viseli el, egyszerűen kifest a képből. Mi nézők pedig továbbálmodjuk.

M

* * *

Wass Albert:

... igazsággal pedig nem lehet utcát kövezni, mert az embereknek felséríti a lábát.

* * *

Könyvbemutató

Könyvbemutatóra hívta az érdeklődőket Bp. Főváros XI. kerület Örmény Kisebbségi Önkormányzata, 2004. december 8-án, a Karinthy Szalonba. (1111 Bp. Karinthy F. u. 22.) Már a meghívó is jelezte, hogy nem csupán helyi, vagyis kerületi rendezvényre kerül sor. Részt vett a bemutatón az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület (EÖGYKE) és Kiadó, melynek Erdélyi Örmény Múzeum sorozatát *dr. Issekutz Sarolta* az egyesület alapító elnöke ismertette. A Budaörsi Örmény Kisebbségi Önkormányzat Magyar-Örmény Könyvtár sorozatának új és korábban megjelent köteteit *Fancsali János* elnök mutatta be. A szervező XI. kerület kiadott könyveit *Harmath Kálmán* elnök mutatta be. Elmondta, hogy szeretnék ezt a rendezvényt minden évben megismételni, azzal a szándékkal, hogy Karácsony előtt még jó időben alkalmat adjanak a bemutató vendégeinek, hogy hasznos, és valóban értékes ajándékot vásárolhassanak szeretteiknek, elérhető áron. A legnagyobb sikert az EÖGYKE által, az örmény népiartás 90. évfordulójára kiadott háromnyelvű Emléknaptár 2005 aratta, melynek fotóit Szabó László fotóművész készítette, verseit Lászlóffy Aladár Kossuth-díjas költő írta. Az örmény fordítást Vahram Martirosyan író, műfordító, újságíró, az angol fordítást, pedig Zsigmond Benedek armenológus végezte. A bemutatót Keszy-Harmath Gergely tangóharmonika játékaival tette még színesebbé aki Georg Fridrich Handel egyik szonátáját, Paul Travel: Cornette Voluntaire c. szerzeményét, végül pedig egy ismeretlen szerző: The Strenuous Life címen fennmaradt darabját játszotta. Ezt követően dr. Keszy-Harmath Péterné által készített hagyományos örmény ételek kóstolója és üdítők várták a vendégeket. Érdekes és rendhagyó eseménye volt a bemutatónak, hogy egyik vendég látva a teremben álló zongorát, arra kérte a jelenlévőket, hogy hallgassák meg az ő zongorajátékát. A zongorához ülve saját szerzeményét, majd annak témájára improvizációkat játszott briliáns technikával. Alkalmi fellépését a jelenlévők fergeteges tapsal jutalmazták. Mint megtudtuk ő *Lakatos Orsolya* örmény származású, Kárpátaljáról áttelepült zongoraművész, jelenleg a Weiner Leó ze-

neiskola tanára. Amint felállt a zongorától egy másik fiatal hölgy *Kátainé Szilvay Ingrid* ült a helyére, aki szintén örmény eredetű, Kárpátaljáról áttelepült zongoraművész és ő is a Weiner Leó zeneiskola tanára, valamint a Bp. XI. kerület Örmény Kisebbségi Önkormányzat elnök helyettese. Kolléganőjének viszonzásul Frédéric Chopin: Esz dúr Noctürn-jét játszotta, és virtuóz játékával óriási sikert aratott. Szép és tartalmas est volt.

Harmath Kálmán

* * *

Rostás Szabolcs

Szamosújvár

Betöltötte 11 évvel ezelőtt vállalt szerepét a Téka Ház a szórványkollégium új épülete szeptemberben megnyílik.

Azt a szerepet városunk és régióink életében, amelyet a kezdetekben felvállaltunk, 2004-ben is sikerült betöltenünk - hangzott el *Balázs Bécsi Attila*, a szamosújvári Téka Művelődési Alapítvány elnökének tevékenységi beszámolójában, a szervezet december végén megtartott éves közgyűlésén.

A tizenegy éve működő alapítvány általános céljai továbbra is a közművelődés, oktatás, ifjúságszervezés és a közösségalkítás korszerű eszközökkel való fejlesztése köré csoportosulnak. A Téka művelődési központot biztosít a helyi és környékbeli magyar közösségek részére, a helyi és környékbeli közművelődési tevékenységek szakmai megszervezését vállalja. *Balázs Bécsi Attila* elmondta, Szamosújváron nyitott, jól felszerelt művelődési központ létezik, amelyben mindenki számára elérhető változatos programokat működtetnek.

Az állandó programok közé tartozik a néptánc-, népzene- és néprajzoktatás minden gyermek és ifjúsági korosztály részére (heti 400 résztvevőt számlálnak a városból és a környező falvakból). Heti rendszerességgel nagy táncházat szerveznek, a Kaláka és Kenderkóc néptánc együttesek előadásokat tartanak, játszóházat működtetnek a gyermekeknek, kézműves műhelyben tanítanak (elemisektől felnőttekig mindenkinek). A 13 ezer kötetes könyvtárnak 526 beiratkozott olvasója van, emellett felnőttképzési programok (tanfolyamok, továbbképzések, felkészítők stb.), népfőiskolai előadások, információs központ (teleház) működtetése helyi és környékbeli fiatalok részére (felvételi tájékoztató, Internet, számítógép-, fénymásoló használat, pályázati tanácsadás stb.), szabadidős klub, videotéka, aerobik, jóga, asztalitenisz, irodalmi kör, olvasókör, informatikusok klubja, szórványkollégium fenntartása, felkészítők, tanulási gyakorlatok, programok a bentlakó gyerekek számára gazdagítják a kínálatot.

„Az időszakos (többnyire hagyományos) Téka-rendezvények nagy népszerűségnek örvendenek nemcsak helyi, hanem országos, sőt nemzetközi szinten is. Ezeket úgy szervezzük, hogy lehetőleg minden hónapra jusson legalább egy" - tájékoztatott *Balázs Bécsi Attila*. A fontosabb programjaink a Nemzetközi Ifjúsági Néptáncfesztivál (2004-ben a IX.), Nemzetközi Gyerek -néptánc fesztivál (tavaly VI.), Mezőségi Népzene- és Néptánc találkozó (VIII.), Tóvidéki Mezőségi Tábor (IX.), Erdélyi Betlehemes Találkozó (IV), Honismereti Tábor (VI.), képzőművészeti kiállítások és író-olvasó találkozók, népfőiskolai rendezvények, széki és mezőségi bálók, Mikulás Bál, farsangi bál, bábelőadások, tanfolyamok és továbbképző programok, helyi és regionális irodalmi, művészeti, kreativitás- és tantárgyversenyek.

A Téka Szórványkollégium felavatásával 2002 szeptemberétől a Téka Művelődési Alapítvány tevékenysége új szakaszba lépett. Az elnöki beszámoló kitért arra, hogy az Apáczai Közalapítvány támogatásával 2004. március 1-jén megkezdődtek az új kollégium építési munkálatai a Téka Ház udvarán. Jó gazdálkodással, önkéntes munkával májusig sikerült két szintet felépíteni. Szeptemberben a magyarországi Oktatási Minisztérium és a Communitas Alapítvány támogatásával sikerült folytatni az építkezést. December 8-án felkerült az utolsó cserép is az épületre, így minden remény megvan rá, hogy 2005 szeptemberében átadják rendeltetésének. Ily módon hivatalosan is magalakul a Téka Művelődési és Oktatási Központ.

Balázs Bécsi Attila külön köszönetét fejezte ki az alapítvány munkatársainak, akik nagyjából önkéntes munkával tartják fenn a művelődési központ programjait és a szórványkollégiumot. Az elnök *Póka Enikőt*, *Kulesár Ildikót*, *Molnár Tibort*, *Molnár Erikát*, *Sallai Enikőt*, *Fodor Emőkét*, *Fodor Zoltánt* és a *Kaláka*, *Kis-kaláka*, *Kenderkóc* néptánc együttesek tagjait sorolta ezek közé.

A pénzügyi beszámolót követő hozzászólások között *Török Bálint* alpolgármester megköszönte az alapítványnak a város magyar közössége érdekében 2004-ben végzett munkáját, és sok sikert, eredményekben gazdag új évet kívánt a szervezetnek.

* * *

Olvasói levél

Ávédik Lukács: Szabad királyi Erzsébetváros monográfiája 1896 reprint kiadásával kapcsolatban szeretném megköszönni az egyesületnek e szép és okos könyv újbóli kiadását. Ajánlom minden erdélyi örmény származásúnak, hogy forgassa és tanulmányozza, ismerje meg őseink történetét, tetteit, eredményeit, eredeti dokumentumok alapján.

Pontosítani szeretném, hogy az Utóhang képein szereplő Dr. Zachariás Simon nagyapám 1933-ban már Erzsébetváros tiszti főorvosa volt.

Dr. Bokross Béláné Issekutz Sarolta

* * *

id. Száva Antal

(1928-2004) ny. tanár

A 2004-es év utolsó napjaiban, pontosabban dec. 29-én Csíkszeredában elhunyt id. Száva Antal, nyug. gimn. tanár, tanfelügyelő. Száva Antal 1928. máj. 8-án született Csíkszentmártonban Száva Márton és Bocskor Róza egyetlen gyermekeként. A csíkszeredai Római Katolikus Segítő Mária gimnáziumban érettségizett 1947-ben. Először tanítóképzőt végzett, majd a kolozsvári Bolyai Egyetemen szerzett tanári diplomát 1953-ban. Az egyetem után először szülőfaluja iskolájában volt a magyar irodalom tanára, később az iskola igazgatója lett. A 60-as évek végétől megyei tanfelügyelő volt Csíkszeredában egészen nyugdíjazásáig. 1952-ben nősült, neje a csíkszentmártoni születésű Bartók Sarolta tanítónő. Házasságukból két gyermek született: Edit-Mária dr. /sz.1953/ és Antal /sz.1956/ okleveles villamosmérnök.

id. Száva Antal édesapja Száva Márton /1871-1934/ volt, aki a háromszéki Bereckben született Száva János-Jakab /1814-1885/ és Dávid Katalin /1827-1898/ gyermekeként. Apai nagybátyja Száva Lukács /1852-1945/ volt a Száva család még Szépvízen élő utolsó képviselője. Ily módon nagyon büszke volt családjára és mindig vállalta részvételét a 4 évenként ismétlődő Száva-család találkozóra. Utolsó találkozásunk a múlt év júniusában volt, amikor szó esett a Száva-család esedékes arcképcsarnokáról, de ő már ekkor bemutatott ilyen jellegű nagy családi fotókat annak bizonyítására, hogy ez a terv megvalósítható lesz.

id. Száva Antal 2002-ben még részt vehetett az 55 éves érettségi találkozásunkon, így azok közé tartozott, aki még az ősi csíki „scola” szellemét képviselte, viselte a terhet, évszázadok örökségét mindhalálig. Ady Endre sorsát ő sem tudta elkerülni, lélekben ő sem tudott sose elválni a régi „scolától”. Ennek az ősi székely iskolának a közelségében tevékenykedett, hogy újabb és újabb generációkat neveljen és adjon át - telítve igaz emberséggel, harmonikus lélekkel - a jövőnek. A nevelő halott porát befogadja az anyaföld méhe, de példája tovább él észrevétlen örökségként nemzedékre, mint tiszta tó vizére dobott kő nyomán a hullám.

A jó Isten adjon neki örök nyugodalmat és lelki vigaszt a család mély fájalmában. Isten veled !

*Dr. Száva Tibor Bécs,
2005. jan. 6.*

* * *

Gazdovits Miklós munkái Stockholmban és Bukarestben

Erdélyi örmények hagyományai

Gazdovits Miklós Szatmárnémetiben született 1931-ben, a kelet-európai sors negyven évre a román fővárosba sodorta. 1990-ben kezdett el írni a magyarörményekről, eddig három könyve és több mint ötven újságcikke, dolgozata jelent meg magyar és román nyelven. Megjelenés előtt áll a bukaresti Kriterion kiadónál negyedik, átfogó tanulmánykötete.

Gergely Tamás interjúja

- Az erdélyi örményekről 1990-ben kezdtem írni. Az elektronikus számítógép-kutató intézetben kollégám volt - Varuján Pambuccian, aki jelenleg, a román parlamentben az örmény nemzetiséget képviseli. Ő kért fel arra, hogy a bukaresti örmény vallási és kulturális központ könyvtárában található magyar nyelven írt könyveket felleltározzam. Ekkor derült ki, hogy azok Lukácsi Kristóf, Szongott Kristóf, Avedik Lukács, Hovhannesian Eghia és más örmény származású korifeusoknak az erdélyi könyvei a magyarörményekről. Felkértek, hogy olvassam el a könyveket, és írjak dolgozatokat, melyeket az Ararát és a Nor Ghiank címmel megjelenő folyóirataikban, valamint az Ani című évkönyvben közöltek. Idővel munkámra a magyar nyelvű sajtó is felfigyelt, úgyhogy mára több mint ötven újságcikket és tanulmányt közöltem, melyek bőséges bel- és külföldi forrásanyagra alapoznak. Különösen kedves a honfoglalás 1100. évfordulója alkalmából írt dolgozatom: 1100 év az első közép-európai örmény település létrejöttétől. Ez részletesen tárgyalja a magyar törzsek útvonalt, és bizonyítja a közjük keveredett örmény menekültek által Villa ermen (Örmény Falu) székhellyel (ez a mai Esztergom egyik központi lakónegyedének a neve) a Panóniai Örmények Földjének a létrejöttét.

- Miről szól a megjelent könyve?

- Ismereteket ad az örmény népről, országuk történelméről, azokról az eseményekről, melyek a világ egyik, számban legnagyobb, szórványává tették őket, Erdélybe kerülésük útjáról és módjáról, teljesítményeiről, s részletesen leírja a két erdélyi örmény város - Szamosújvár és Erzsébetváros - alapításának körülményeit. Szól magyar honosításuk érdekében kifejtett önnevelési erőfeszítésükről, az örmény múzeum létesítéséről, vallásukról, templomaikról, iskoláikról, s bemutat 49 erdélyi családot nemesi címerükkel együtt.

- Első könyve után, a magyar változat és a teljesebb második megjelenése előtt mit mondhat a visszajelzésekről?

- Az első könyv szenzációként hatott mind a román, mind a magyar olvasók körében, mert ez volt az első könyv, amely románul tárgyalja a témát. A magyarok számára azért volt meglepetés, mert a magyarörményekről románul jelent meg a könyv a bukaresti „románörmények” kérésére és kiadásában. Az első 50 plusz 1000 példány után újabb 500-at kellett nyomtatni. De szó van a bővített román változat kiadásáról is.

- Jelent-e meg korábban önálló könyv a magyarörményekről?

- Az erdélyi magyarörmények történetéről magyarul nem jelent meg önálló könyv. Dr. Lukácsi Kristóf írta meg latin nyelven az erdélyi örmények történetét (1869), ezt Szirmai Béla brassói római katolikus kanonok úr volt szíves kérésemre magyarra fordítani.

- Fel tud-e mutatni valami eredetit a most készülő munkájában?

- Mint már említettem, a magyarörményekről három könyvet adtam ki. A másodikat magyar nyelven, címe: *Az erdélyi örmények történetéből*, mely 2000-ben jelent meg Kolozsvárott, Szamosújvár örmény város alapításának 300. évfordulója alkalmából. A harmadik könyvnek társszerzője vagyok: az *Örmény kultúra és művészet Szamosújvárott*, négy nyelven: magyarul, románul, angolul és örmény nyelven a bukaresti Ararat kiadónál jelent meg 2003-ban. A Kriterion kiadó kérésére *Az erdélyi örmények története* címmel megírtam a negyedik könyvet is, amely ez év decemberében jelenik meg. Különösen e könyvben merek ellentmondani korábbi véleményeknek: tudományos bizonyítékok alapján vallom az Árpád-kori örmények fontos szerepét a kereszténység terjesztésében a Kárpát-medencében. Állítom, hogy a több mint 110 kívülről kerek, belülről hatkaréjos templom egy részét az örmények építették. Módosítom a moldvai örmények Erdélybe településének korábban megnevezett okozat-rendszerét, s a bejövétel korábbi leírását. Elsőként jelentem ki, hogy az „erdélyi örmény iskola” célja az erdélyi örmények földiekké nyilvánítása, illetve a magyar nemzet testébe való felvétel volt. Ugyancsak elsőként tárgyalom az Árpád-kori örmények vallását, püspökségüket, a moldvai örmények nyelvét és vallását Erdélybe jövetelük idején, és részletesen leírom az erdélyi örmény katolikus püspökség helyreállítása érdekében kifejtett törekvéseket. Irattári dokumentumok alapján felsorolom a szamosújvári örmény múzeum és katolikus plébánia egykori tulajdonát képező nagy morális és anyagi értékű tárgyak visszaszerzése érdekében tett lépéseket. Bemutatom Capdebo Lajos szatmári római katolikus kanonoknak - a nála őrzött családi iratok és személyes levélgyűjteménye alapján - a szamosújvári örmény katolikus plébánia plébánosi tisztsége elnyeréséért vívott eredménytelen harcát, s kudarcának politikai hátterét.

- Mi az ön viszonya Svédországhoz? Elég gyakran fellép itt... hogyan fogadják? '

- Svédországba a lányomat meglátogatni jövök. A román és magyar nyelven megjelent dolgozataim, a romániai tévében való szereplésemnek köszönhetően, meg egy Szamosújvárról készített tévéfilmem alap-

ján Svédországban is megismertek. Mivel Svédországban több magyarörmény család él, és a téma sokak számára érdekes, 1999-es ittlétem alkalmával felkértek Stockholmban és Södertaljében két-két előadásra. A második stockholmi előadás után számos résztvevő kérte, hogy az elhangzottak könyv formájában is jelenjenek meg. Így született meg második könyvem, melyet a stockholmi Egyetemes Magyar Képzőművészeti Egyesület elnöke, Tamás György adott ki Kolozsvárott, 2000-ben - az EMKE, továbbá 58 svédországi, németországi, svájci, ausztriai, magyarországi, romániai és amerikai magánszemély anyagi támogatásával.

Mostani látogatásom alkalmával Stockholmban ismételtén két előadásra kértek fel. Ebben az interjúban talán nincs arra hely, hogy elmeséljem, milyen nagy figyelemmel hallgattak, milyen kedvesen fogadtak.

(Megjelent az American Hungarian Panorama 2004 szeptember-októberi számában VI. évfolyam 5.szám)

* * *

Lapzárta után történt

2005 január 31-én a Litea Könyvszalomban mutatták be

Dávid Attila 1967-2002 Emlékalbumot

A fiatalon elhunyt képzőművészt és a neki szentelt könyvet Hegyi Árpád Jutocsa, a Miskolci Nemzeti Színház igazgatója mutatta be. Közreműködött Kobzos Kiss Tamás előadóművész.

A bemutatón résztvevő beszélgetőpartnerek a könyv készítői voltak: András Tamás, Benedek Katalin, Dávid Csaba, Fabók Dávid, Federits Zsófia, Kürthy András, Orosz Adél, Spolarich László, Konrád Sutar-ski, Székely László, Trojan Tünde és Újhelyi Borbála.

* * *

Tájékoztató: Az Országos Örmény Önkormányzat címe 2005. január 1-től megváltozott. Új címe 1025. Budapest Palatínus u. 4. Telefon/ fax: 332-3943, 336-1172, 336-1679. Megközelíthető: 191-es autóbusszal a végállomásig.

* * *

1% 1% 1% 1% 1% 1% 1%

Közeledik az adóbevallás ideje... A törvény szerint személyi jövedelemadónk (kétszer) egy százalékát erre jogosult, bejegyzett egyházaknak, közintézményeknek, civil szervezeteknek, egyesületeknek ajánlhatjuk.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület jogosult arra, hogy személyijövedelem-adónk 1 %-át az EÖGYKE-nek ajánlhassuk.

Kilencedik éve működő Egyesületünknek így lehetősége nyílik, hogy működésünk anyagi nehézségeit részben megoldjuk. Meggyőződésünk, hogy az EÖGYKE kezdettől fogva nyitott könyvként működik, hiszen minden lépésünkről rendszeresen beszámolunk az Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek hasábjain.

Akik részt vesznek programjainkon meggyőződhetnek arról, hogy a tagdíjat, adományokat, a pályázatok során elért támogatásokat kizárólag kulturális és hitéleti identitásörzésünkre, hagyományaink ápolására, a magyarörmény társasági élet, a közösség megteremtésére, jobbítására fordítjuk. Kérjük, hogy jövedelemadója bevallásakor gondoljon Kulturális Egyesületünkre - ezáltal önmagára is. Hiszen tagságunk azért dolgozik, hogy magyarörmény közösségünk céljait megvalósítsa, örmény gyökereink tárgyi és szellemi kultúráját megőrizze, átadja gyermekeinknek, unokáinknak - az utókorunk. Tartozunk ezzel tehetséges, tisztességes és jó magyarrá vált őseinknek, tehát önmagunknak is.

Nem kell mást tennie, mint a jövedelemadó bevalláskor az APEH által mellékelte, (vagy Ön által kért) rendelkező nyilatkozatot kitöltenie:

A kedvezményezett **adószáma:**

18085590-1-41

A kedvezményezett **neve:**

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Egyúttal kérjük és javasoljuk, hogy a másik egy százalékkal támogassa a Magyar Katolikus Egyházat, amelynek részegyháza a magyarhoni, történelmi örménység Örmény Szertartású Római Katolikus Egyháza.

Templomunknak, amelyet évtizedeken át Kádár Dániel apátplébános vezetett, nincs önálló technikai száma!

Ezért javasoljuk, hogy másik rendelkezési lapján tüntesse fel kedvezményezettként a **Magyar Katolikus Egyházat**, amelynek technikai száma **0011**

A rendelkező nyilatkozatot tegye külön-külön egy-egy szokásos, szabványméretű borítékba és zárja le. Írja a borítékra a saját nevét, lakcímét és adóazonosító jelét, majd a lezárt borítékokat mellékelje az adóbevallásához.

Köszönjük, hogy gondol ránk.

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

1% 1% 1% 1% 1% 1% 1%

* * *

Wass Albert:

Jajgatni és sopánkodni könnyű. (...) De tettekre csak azok képesek, akiknek a lelkében van bátorság és erő.

Józan magyar szemmel

* * *

Köszönetet mondunk Boda Istvánné, Karászi János és házastársa, valamint Dr. Száva Lajos közösségünk tagjai adományaiért, mellyel egyesületünk működését támogatták.

* * *

Botár Edit Bolyongásaim Erdélyben és a világban

c. kiállítása január 12-én nyílt meg az Erdély Művészetéért Alapítvány Vármegye Galériájában (1052 Budapest Vármegye u. 11.)

A tárlatot Banner Zoltán művészettörténész nyitotta meg, közreműködött Huszár Anna énekesnő és Ágoston András hegedűművész.

A tárlat március 20-ig, kedd, szerda, csütörtök, péntek 10-18 óráig látogatható.

* * *

Lászlóffy Aladár

Százéves jövőmondó

Muszadagok, golgoták,
sosem tanul a világ,
hullámaival az ember
magát fojtja, mint a tenger,
sebeit magától kapja,
Krisztusát is megharapja,
mint a feltépett erek
Muszadagok, légerek,
szögesdrót és lövészárok,
míg az élet elszivárog.

* * *

Filmklub

A Trianon című dokumentumfilm 14 részes változatának (részenkén 52 perc) vetítését február 8-án, kedden du. 17 órától - ezt követően minden hét keddjén ugyanebben az időben - kezdi meg a Fővárosi Örmény Klub Filmklubja, az V. ker. Akadémia u. 1. 4. emelet 430 ajtószám alatti klubteremben, az Fővárosi Örmény Önkormányzat székhelyén. A Klub háziasszonya: Keve Mária.

Vízkeresztkor az Örmény Katolikus Templomban (Bp. IX. Orlay u. 6.) Pál Atya ünnepi szentmisét tartott katolikus híveinek.

* * *

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület tagjainak
DÍJMENTES szaktanácsadás

- építészeti,
- statikai,
- és ingatlanügyekben.

30 éves tapasztalattal rendelkező okleveles építőmérnök, a Magyar Mérnöki és Építész Kamara tagja. Elérhetőség: • tel./fax: 209 2478

* * *

Meghívó

Fővárosi Örmény Klub

2005. február 17-én 17 órakor

Program

Dr. Forgács Barnabás: Charles Aznavour - Képes, zenés videó összeállítás két részben

1. rész (a gyökerek): A francia-örmény Aznavourian család

2. rész (a karrier): Charles Aznavour, a francia-örmény sanzonénekes

A klubdélután a Budapest Főváros XI. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat rendezi.

* * *

Szomorújelentések

2004. november 27-én elhunyt

Glück Jenő

muzeológus

Aradon. Sok évtizedes kutatása, publikációi jelentős forrásanyagot szolgáltatott a múlt iránt érdeklődők számára.

* * *

Szívünk mély fájdalommal, de Isten akaratába belenyugodva tudatjuk, hogy a drága jó férj, nagyapa, após, apatárs, rokon, szomszéd, jó barát és nemzedékek lelkiismeretes nevelője,

id. Száva Antal

nyugalmozott tanár életének 76., házasságának 52. évében, türelemmel viselt betegség után

2004. december 29-én csendesen elhunyt.

Temetése december 31-én 10 órakor a családi háztól a csikszentmártoni temetőben megtörtént.

„Ami bennem lélek, veletek megy, ott fog köztetek lenni mindig. Megtalálsz virágaid között, mikor elhervadnak, Megtalálsz a falevélben, mikor lehull, Meghallasz az eseti harangszóban, mikor elenyészik, S mikor megemlékezel rólam, Mindig arccal szemközt fogok veled állani.”

(Jókai Mór)

Emléke legyen áldott, nyugalma csendes!

A gyászoló család

* * *

Mély fájdalommal, de Isten akaratában megnyugodva szomorúan tudatjuk, hogy
a drága édesanya, nagymama, dédmama, szerető testvér, anyós és rokon

özv. Nits Gyuláné szül. Medgyesi Aliz

életének 91. évében, özvegyiségének 26. évében, 2004. december 30-án reggel, súlyos szenvedés után, az
Egyház szentségével megerősítve, visszaadta nemes lelkét Teremtőjének.

Mindig boldog hálával emlékezünk kimeríthetetlen szeretetére, határt nem ismerő jóságára, embertársain
való önzetlen segítőkészségére. Drága halottunkat 2005 január 2-án délelőtt 11 órakor helyeztük örök
nyugalomra a szamosújvári örmény katolikus kápolnából.

Nyugodjék békében!

A gyászoló család

Emléküket kegyelettel megőrizzük!

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a pénzadományok gyűjtését az erdélyi magyarörmény
közösségek részére. Pénzbeli adományokat az egyesület bankszámlájára is be lehet fizetni.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye: 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. Telefon: 201-1011, fax/tel.: 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK - füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(Budapest, 1054 Akadémia u. 1. IV. emelet 426, telefon: 332-1791)

e-mail: fovarosiormeny@startadsl.hu; fovarosiormenyonkorm@startadsl.hu

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002. Felelős kiadó: dr. Issekutz Sarolta

Munkatársak: Dr. Sasvári László, Dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia, Dobó Attila

Szerkeszti: Artishus Bt.

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Nyomdai munkák: Timp® Kft.